

Advies nr 4 m.b.t. het probleem van de clandestiene bevallingen van moeders in noodsituatie en m.b.t. de opportuniteit om deze problematiek wettelijk te regelen.

Onderwerp : vraag om advies van l'Hôpital Ambroise Paré m.b.t. het probleem van de clandestiene bevallingen van moeders in noodsituatie en m.b.t. de opportuniteit om deze problematiek wettelijk te regelen.

Vraagstelling

Naar aanleiding van de opname in het Hôpital Ambroise Paré van een pasgeboren vondeling richt Dr. D. Désir, Directeur-generaal van het ziekenhuis zich als volgt tot de voorzitter van het Comité:

“Het verbod op een “anonieme” bevalling lijkt me een aantal vragen van sociale en ethische aard op te roepen, die misschien reeds benaderd werden in parlementaire werkzaamheden, in studies van de Orde der Geneesheren en in de Belgische rechtspraak.

1. De huidige moeilijke economische en sociale situatie brengt zonder meer een verscherping met zich mee van de onzekere toestand van diverse bevolkingsgroepen : migranten, werklozen, daklozen, jonge volwassenen zonder enige vorm van sociale bescherming, mishandelde adolescenten of incestslachtoffers ... het zijn zovele categorieën bij uitstek die zijn blootgesteld aan het risico op ongewenste en slecht passende zwangerschappen;
2. Het verzorgend personeel en de ziekenhuisdirecties worden bij een vraag om anonieme bevalling met tegenstrijdige verplichtingen geconfronteerd : indien zij zich schikken naar de wettelijke voorschriften betekent dit dat ze de identiteit van de moeder en haar afstamming dienen te kennen ; daarentegen is het recht van de patiënte op het medisch geheim een absoluut recht van openbare orde waarop zelfs strafsancities staan bij inbreuk;
3. Een vrouw die – om de geheimhouding te bewaren van een geboorte die ze niet kan aanvaarden en om haar de mogelijkheid te verschaffen om het kind anoniem achter te laten – ziekenhuisopname weigert is in het bijzonder blootgesteld aan de gevaren van het ontbreken van hulpverlening, aangezien alle mogelijke personen die bij de geboorte assisteren (al dan niet professionele hulpverleners) m.b.t. een bevalling buiten het ziekenhuis, gehouden zijn om de geboorte aan te geven aan de ambtenaren van de burgerlijke stand. Zij dienen daar de identiteit van de moeder prijs te geven op straffe van sancties.

Meent U niet dat deze delicate situatie door uw Ethische Raad moet worden bestudeerd en zo nodig tot nieuwe parlementaire initiatieven dient te leiden ?”

De vraag werd tijdens de vergadering van het Comité d.d. 10 juni 1996 overgemaakt aan de beperkte commissie 96/4 en de opdracht werd op voorstel van het Bureau als volgt geherformuleerd:

Opdracht : Analyse van de problematiek van anonieme bevallingen, en het opstellen van een advies ter zake op ethisch, juridisch, sociaal en psychologisch vlak.

Anonieme Bevalling

De anonieme bevalling is deze waarbij de wet aan de vrouw toestaat bij een bevalling haar identiteit niet bekend te maken, noch aan de instelling die haar opneemt, noch aan de personen die haar bijstaan en verzorgen. In dat geval wordt de geboorteakte van het betrokken kind opgesteld zonder vermelding van de naam van de moeder. Het kind van een onbekende moeder wordt dan toevertrouwd aan een sociaal organisme met het oog op een snelle adoptie.

In het Belgisch recht is het een absolute vereiste de naam van de moeder in de geboorteakte te vermelden. Deze vermelding wordt geregeld door de bepalingen inzake burgerlijke staat. Deze “houden nauw verband met de regelgeving inzake afstamming waar het statuut en de rechten van elk individu uit voortvloeien” (MEULDERS, M.-T., *Le secret de la maternité*) (bijlage 5.1). Er moet echter op gewezen worden dat historisch gezien, Frankrijk, vertrekkend vanuit eenzelfde juridische bepaling, een andere keuze heeft gemaakt, door toe te laten dat de naam van de moeder niet in de geboorteakte wordt vermeld.

De anonimiteit van de moeder in de geboorteakte wordt in de verschillende rechtssystemen niet steeds aan dezelfde voorwaarden onderworpen. Er worden evenmin dezelfde gevolgen aan verbonden.

In de 12 lidstaten van de Internationale Commissie van de Burgerlijke Stand (C.I.E.C.) kan men twee groepen onderscheiden:

- ◆ De vermelding van de naam van de moeder in de geboorteakte is niet verplicht in Frankrijk, Italië, Spanje en Luxemburg. Wel is in Spanje de anonieme bevalling in beginsel voorbehouden aan niet-gehuwde vrouwen; wat de gedeeltelijke opheffing der anonimiteit impliceert daar de vrouw haar burgerlijke staat moet bekendmaken;
- ◆ De geboorteakte vermeldt altijd de naam van de moeder en is in 8 lidstaten van de C.I.E.C., volgens de regel “mater semper certa est”, een afdoende bewijs voor de afstamming langs moederszijde (België, Duitsland, Griekenland, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Turkije, Zwitserland).

Van de landen die geen lid zijn van de C.I.E.C. eisen Groot-Brittannië en Québec dat de naam van de moeder wordt geregistreerd. In bepaalde deelstaten van Canada en de V.S., die geen identiteitskaart verplichten aan de inwoners, wordt de identiteit van de moeder niet geverifieerd.

Onder de landen die de vermelding van de naam van de moeder in de geboorteakte niet verplichten, zijn er een aantal die toestaan dat op een later moment de afstamming van het kind uit anonieme bevalling, ten aanzien van de biologische moeder wordt vastgesteld en dit, hetzij op initiatief van de moeder, hetzij op initiatief van het kind. Deze mogelijkheid waarover het kind in Spanje, Italië en Luxemburg principieel beschikt, stuit op feitelijke hindernissen, want de anonieme bevalling maakt het in de praktijk voor de moeder onmogelijk te bewijzen dat ze van dit kind bevallen is.

In Frankrijk kan de moeder het kind erkennen gedurende 3 maanden na de bevalling, periode die verlengd wordt zolang het kind niet geplaatst is met het oog op een adoptie. Hoewel het

kind in het Franse recht altijd over een actie tot vaderschapsonderzoek beschikt, kan het geen actie tot moederschapsonderzoek inspannen indien de moeder verzocht om geheimhouding van haar identiteit.

Vermeldenswaard is het feit dat het recht waarover de vrouw beschikt om haar naam niet bekend te maken aan degenen die bij de bevalling assisteerden, voor de eerste maal in het Burgerlijk Wetboek werd ingeschreven door de Franse wetgever bij een recente wet (08.01.1993), d.w.z. nadat internationale gerechtshoven bepaalde uitspraken hebben gewezen en na het afsluiten van internationale verdragen. Het Groot-Hertogdom Luxemburg heeft eveneens de voornoemde regel in nationaal recht omgezet (Wet van 30.12.1993 waarbij het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind wordt geratificeerd).

Veel Franse auteurs onderlijnen de moeilijkheden en de anomalieën van de wet. Sommigen verdedigen het recht van het kind om zijn oorsprong te kennen; anderen, zonder daarom het legitieme karakter van de anonieme bevalling in vraag te stellen, wijzen niettemin op een aantal problemen die eruit voortvloeien. In de mate waarin, na een anonieme bevalling, de biologische ouders erin slagen hun kind op te sporen en het terugwensen, volgen lange en traumatiserende rechtsgedingen. Op initiatief van Mevr. Simone Veil werd een parlementaire werkgroep opgericht inzake de toegang tot de informatie over de familiale oorsprong. Niettegenstaande zijn onderzoek slaagde het Comité er tot op vandaag niet in, de resultaten ervan te kennen.

Ook al wijst deze discussie erop dat anonieme bevalling een omstreden procedure blijft; men moet toch vaststellen dat de Franse wetgever het legitieme karakter ervan opnieuw heeft bevestigd in 1993. Men mag dit aspect niet onderschatten aangezien Frankrijk over een lange ervaring beschikt inzake anonieme bevalling.

Het Comité acht het niet nodig deze historiek en de motivering van de Franse benadering uitvoerig toe te lichten en verwijst daartoe naar de bijgevoegde teksten. Het juiste aantal anonieme bevallingen in Frankrijk is niet gekend: op 712.000 geboorten in 1993, schat J.F. Mattei het aantal tussen 500 en 700. C. Bonnet bepaalt het aantal op ongeveer 900 per jaar.

Bij de geboorte van een kind kunnen zich drie mogelijkheden voordoen:

- 1. De geboorteaangifte met vermelding van de naam van de moeder stelt de afstamming langs moederszijde vast;**
- 2. de anonieme bevalling;**
- 3. de bevalling “in discretie” waarbij op een later moment kennis en eventueel vaststelling van de afstamming, op initiatief van de ouders en/of van het kind, mogelijk is.**

Welke ethische waarden zijn er betrokken bij de anonieme bevalling ?

Het ethische debat bij anonieme bevalling heeft betrekking op de gebeurlijke noodsituatie van de moeder, haar recht op privé-leven, het recht van het kind zijn afstamming te kennen en zijn recht om in goede omstandigheden geboren te worden, te leven en te worden opgevoed.

Het omvat derhalve, conform de formulering van de opdracht van het Comité, de sociale, psychologische en juridische aspecten.

Zonder een hiërarchische rangschikking onder de waarden te willen opstellen, onderzoekt het Comité achtereenvolgens de problemen die bij anonieme bevalling rijzen zowel voor het kind en zijn biologische ouders, als voor de adoptiefouders en de zorgverstrekkers.

1. **Met betrekking tot het kind**

De problematiek van het verlaten van clandestien geboren kinderen en van kindermoord bij de geboorte – praktijken die te allen tijde bestonden – bestaat vandaag nog steeds in België.

Vele voorstanders van de anonieme bevalling verdedigen deze om de kwaliteit van de geboorte en van de perinatale periode en zelfs van het leven van het kind te beschermen. Ze benadrukken daarbij volgende punten:

- a) Op het einde van de zwangerschap, op het ogenblik van de bevalling en onmiddellijk erna is het kind onvermijdelijk afhankelijk van het gedrag van de moeder of men dit wil of niet. Zij kan tot kindermoord overgaan, deze verbergen onder het mom van een ongeval, of het kind dermate verwaarlozen dat het eraan sterft of er zware handicaps aan overhoudt.
- b) De strafrechtelijke bepalingen die infanticide, ander gewelddadig gedrag en verwaarlozing beteugelen, zijn niet voldoende om het kind voor deze gevaren te behoeden. Derhalve moet al het mogelijke gedaan worden om de moeder van haar wanhopig voornemen af te brengen en kan men haar bijvoorbeeld via een geheim gehouden bevalling de mogelijkheid bieden nooit de verantwoordelijkheid voor haar moederschap te moeten opnemen.

De eventuele doeltreffendheid van de anonieme bevalling op dit vlak is door de statistische gegevens inzake volksgezondheid moeilijk aan te tonen (Bijlage 7.3). Nochtans menen heel wat clinici, zonder daarvan evenwel een precieze evaluatie te kunnen geven, dat een aantal neonatale overlijdens te wijten is aan verwaarlozing of zelfs aan kindermoord vanwege vrouwen die moeilijk hun moederschap aanvaarden. Voor deze clinici is de oorzaak van een gedeelte van deze overlijdens niet bekend en worden ze gerubriceerd onder een andere doodsoorzaak of als onverklaarbaar sterfgeval.

Om daaromtrent duidelijkheid te verkrijgen, verlangen de Comitéleden dat de overheid een onbevooroordeeld wetenschappelijk onderzoek zou laten uitvoeren zodat een beter inzicht wordt bekomen in de door verwaarlozing of infanticide veroorzaakte sterfgevallen en om een eventuele preventieve invloed van de anonieme bevalling na te gaan. Sommige leden van het Comité, ook al staan ze achter deze suggestie, zijn van oordeel dat preventie van kindermoord ethisch te gewichtig is om te wachten op de resultaten van een dergelijk onderzoek; zij vragen dat de maatregelen die anonieme bevalling mogelijk maken, onverwijld zouden getroffen worden.

Ook al kan de anonieme bevalling eventueel het kind beschermen tegen verlating, verwaarlozing en zelfs tegen infanticide, toch schept ze ook moeilijkheden van ethische aard:

- ♦ oorsprong en grondslag van de huidige wetgeving inzake afstamming ligt in de gedachte dat de afstamming de verantwoordelijkheid van de ouders impliceert als een

belangrijke waarborg voor de toekomst en de ontwikkeling van het kind, dit zowel op economisch en sociaal vlak, als vanuit affectief, cultureel en pedagogisch oogpunt. De notie alimentatieplicht concretiseert deze verantwoordelijkheid op het materiële vlak, terwijl de notie ouderlijk gezag (met name) de affectieve en pedagogische verantwoordelijkheid vertaalt.

- ♦ De anonieme bevalling ontslaat de ouders van dergelijke verantwoordelijkheid tegenover het kind met de bedoeling deze over te dragen aan de adoptiefouders. Indien door bepaalde omstandigheden het klassieke afstammingspatroon niet mogelijk of wenselijk is, dan moet nochtans elke daarvan afwijkende maatregel of bepaling - die derhalve de ouderlijke verantwoordelijkheid belemmert of beperkt - degelijk gemotiveerd worden. In onze maatschappij is deze ouderlijke verantwoordelijkheid immers van groot sociaal en juridisch belang; wat b.v. zichtbaar is aan de regeling inzake ontzetting uit de ouderlijke macht.
- ♦ Volgens de hedendaagse, vrij algemene zienswijze, heeft op psychologisch vlak, elk mens er behoefte aan deel uit te maken van een oorsprongsgeschiedenis die zijn bestaan «verklaart»; hij zoekt te begrijpen waar hij vandaan komt en waarheen hij gaat. Deze nood manifesteert zich meer in bepaalde ontwikkelingsfasen; zo b.v. tijdens de periode van 7 tot 10 jaar, tijdens de adolescentie en zelfs in bepaalde perioden van de volwassenheid. Deze belangstelling voor eigen oorsprong en verleden wijst op de noodzaak voor elkeen zich een eigen «egobeeld» en identiteit op te bouwen die hij kan ervaren als verlangd of minstens gewaarborgd door ouders en familie.

Een kind uit anonieme bevalling wordt gewoonlijk geadopteerd en vindt een echte thuis; het blijft echter geconfronteerd met het geheim van zijn oorsprong dat voor hem hermetisch gesloten is. Veel aangenomen kinderen zoeken, imaginair of in werkelijkheid, de identiteit van hun oorspronkelijke ouders. Voor het kind uit anonieme bevalling is het onmogelijk dit verlangen te realiseren, wat een frustratie betekent, waarvoor het een rouwproces moet doormaken.

Niettegenstaande deze moeilijkheid pleiten nochtans een aantal argumenten ten voordele van anonieme bevalling.

De frustratie die rijst bij de onmogelijkheid om zijn oorsprong te achterhalen, is misschien niet steeds méér traumatiserend dan de kennis ervan, zoals b.v. bij een bevruchting die het gevolg is van verkrachting of incest.

Als aangenomen kinderen hun adoptieverleden kennen, worden ze geconfronteerd met een breuk in hun geschiedenis. De wijze waarop het kind deze breuk beleeft en interpreteert is afhankelijk van vele factoren: de houding van de adoptiefouders tegenover de biologische ouders, de leeftijd van het kind op het ogenblik van de adoptie, de eigen ontwikkeling van het kind, zijn relatie tot zijn adoptie-familie enz. Niet elk aangenomen kind onderneemt noodzakelijkerwijze feitelijke stappen om zijn biologische ouders terug te vinden, wel integendeel (Bijlage 3.4.1.). Verder tonen bepaalde studies aan dat geadopteerde kinderen die onwetend bleven over hun oorsprong, gemiddeld een meer harmonische psychische ontwikkeling kennen dan zij die hun biologische ouders terugvonden.

Tenslotte zijn sommigen de mening toegedaan dat, bij het afwegen van de bescherming van het leven van een kind tegenover het recht van de persoon om zijn biologische moeder te kennen, de vrijwaring van het leven de belangrijkste te erkennen waarde is. Het betreft trouwens niet alleen de vrijwaring van het leven van het kind, maar meer algemeen een waarborg voor de best mogelijke kwaliteit van leven, evenals een bescherming tegen mishandeling.

Blijft weliswaar het feit dat gehandicapte kinderen uit anonieme bevalling over het algemeen niet aangenomen worden. Dit begrenst het argument ten voordele van de anonieme bevalling, waarbij gesteld wordt dat kinderen die moeilijk door hun biologische moeder aanvaard worden, bij adoptiefouders een goede familiale omgeving vinden. Sommige Comitéleden vrezen zelfs dat de mogelijkheid van anonimiteit, moeders die weten dat ze in verwachting zijn van een gehandicapt kind, zouden aanzetten gebruik te maken van deze anonimiteit om te voorkomen dat ze een dergelijk kind ten laste zouden hebben.

2. Met betrekking tot de moeder

Niettegenstaande anticonceptie, de wetten op vrijwillige zwangerschapsafbreking en de sociaal-economische tegemoetkoming aan jonge moeders in moeilijkheden, stelt men vast dat er vrouwen zijn die anoniem willen bevallen. Volgens de verstrekte gegevens zou één derde der moeders die in Rijsel anoniem bevallen, afkomstig zijn uit België (50 à 100 per jaar). Het is niet de enige stad waar Belgische vrouwen die een anonieme bevalling vragen, opgenomen worden.

Het is belangrijk de verschillende redenen te begrijpen die aan de grondslag liggen van een verzoek om anonieme bevalling. Sommige vragen zijn het resultaat van druk vanuit de omgeving terwijl in andere gevallen de vrouw dit zelf gewild heeft.

Door de uiteenzetting op 12.09.1996 van dr. Catherine Bonnet, auteur van een onderzoek waarvan de resultaten gepubliceerd werden in twee boeken « Geste d'amour » (ed. Odile Jacob, 1990) en « Les Enfants du secret » (ed. Odile Jacob, 1992), kon men duidelijker de context afbakenen van de noodsituatie van deze moeders (« mères abandonnantes » geheten) (Bijlage 3.2.1.).

In onze ontwikkelde landen komt het zelden voor dat socio-economische moeilijkheden ertoe leiden het kind niet te aanvaarden, in die mate dat men zelfs juridisch het moederschap niet wil of kan op zich nemen. Een verzoek om anonieme bevalling is meestal gebonden aan problemen van psychologische aard, die niet altijd kunnen opgevangen worden door een relationele bijstand of door een reële hoop dat het kind aan anderen kan toevertrouwd worden. Bij extreme druk denkt de moeder er enkel nog maar aan zich te ontdoen van wat haar belast. Alleen een beslissende daad maakt het mogelijk elk spoor van moederschap te wissen.

Vele vrouwen die een anonieme bevalling wensen, ontdekken hun zwangerschap laattijdig, d.w.z. ver buiten de periode voor een wettelijk toegelaten vrijwillige zwangerschapsafbreking. Hoewel bepaalde vrouwen de gedachte niet kunnen aanvaarden moeder te worden, ook niet in de juridische zin, weigeren zij toch vrijwillige zwangerschapsafbreking om filosofische of andere redenen.

- ◆ het verzoek om anonieme bevalling kan afkomstig zijn van zeer jonge meisjes die hun zwangerschap een tijd lang verborgen hielden en zich niet bij machte voelden het hoofd te bieden aan hun familie en omgeving als deze het ontdekten. Materieel en psychisch niet in staat een moederschap te aanvaarden, pogen ze, via een anonieme bevalling, de niet te verwerken gevolgen van een vroegtijdige seksuele ervaring ongedaan te maken.
- ◆ Andere vrouwen werden recent door de verwekker verlaten of vrezen dit. In deze omstandigheden ervaren ze een zodanige afkeer van de biologische vader, dat ze er niet meer in slagen hun zwangerschap te verwerken, hun toekomstig moederschap over het met hem verwekte kind tegemoet te zien en kunnen zij zich niet indenken daar ooit toe in staat te zijn.
- ◆ De zwangerschap kan ook het gevolg zijn van een verkrachting, een seksueel misbruik of van incest.

Voor elk van deze situaties is het waarschijnlijk zo dat de mogelijkheid van een anonieme bevalling deze vrouwen in staat zou kunnen stellen de psychische, medische en sociale voorwaarden van hun bevalling te verbeteren.

- ◆ Tenslotte zijn er vrouwen die tot het laatste moment hun zwangerschap negeren. De kans bestaat dat een aantal onder hen eveneens de bevalling en vervolgens de baby zullen weigeren. Niets waarborgt dat bij deze vrouwen, die meestal aan de rand staan van de psychose, de anonieme bevalling het gevaar van infanticide en kinderverwaarlozing kan voorkomen.

Het dient onderstreept dat het een vergissing is moederschap uitsluitend te herleiden tot zijn biologische functie. Het kan gebeuren dat hetgeen een vrouw vóór haar bevalling beweert, wenst en wil, niet noodzakelijk overeenstemt met wat ze na de bevalling denkt en verlangt. Het psychische moederschap is een overdrachtssituatie die zich pas actualiseert eens de baby geboren, m.a.w. «de natuur en de kwaliteit van een moederlijk gedrag zijn niet voorspelbaar vóór de geboorte». De best verlopende zwangerschap kan een drama worden, net zoals de grootste vrees van een zwangere vrouw, na de geboorte, in een groot geluk kan veranderen. Derhalve: «uit medisch oogpunt is het onvoorzichtig zich te steunen op prenatale beweringen en gevoelens om daaruit rechtstreeks afleidingen te maken over het postnatale gedrag». Dit betekent dat elke beslissing omtrent moederschap slechts zou mogen genomen worden na een begeleiding, aangepast aan de sociale, familiale en psychische situatie en wars van elke externe druk. Het past dit tijdelijk aspect te benadrukken: afstand doen is een postnatale beslissing, daar waar anoniem bevallen een prenatale beslissing impliceert. Het is daarom belangrijk dat de moeder na de geboorte over een tijd van overleg beschikt om haar beslissing te bevestigen (Bijlage 6.8.16.).

Niettegenstaande deze periode van beraad en de psychologische bijstand rond de bevalling, maakt een aantal vrouwen een laattijdig rouwproces door, vooral waar het afstaan het resultaat is van een druk vanuit de omgeving. Het komt voor dat deze vrouwen jaren later spijt hebben over het achterlaten van hun kind waarvan ze bovendien, bij anonieme bevalling, het spoor niet meer kunnen vinden.

3. Met betrekking tot de vader

In een aantal gevallen wil de man zich onttrekken aan het vaderschap. De anonieme bevalling beschermt hem tegen de vaststelling ervan. Gegevens over een aantal situaties bij anonieme bevalling maken echter duidelijk dat de vader onwetend is over de zwangerschap van zijn partner; reden waarom hij niet betrokken is bij de beslissing tot anonieme bevalling. Ethisch gezien kunnen vragen gesteld worden omtrent de rol van de vader en kan men zich afvragen of het toelaatbaar is hem te negeren, evenals zijn naam, gevoelens en waarden. Anonieme bevalling is immers derwijze georganiseerd dat het vaderschap aan de man ontnomen wordt zelfs indien hij dit wenst op te nemen. Op die manier kan de moeder aan de vader niet alleen zijn recht ontnemen, maar hem ook de affectieve band met het kind, evenals zijn verantwoordelijkheid bij de beslissing en zijn juridische gelijkheid met haar, ontfangen.

Men dient nochtans – volgens de ervaring meegedeeld in de studie van Catherine Bonnet (supra) – te erkennen dat de meeste vrouwen die zij heeft ontmoet, hun zwangerschap hebben aanvaard terwijl de biologische vader hoegenaamd geen interesse vertoonde.

De Belgische wet van 31 maart 1987 die het recht op afstamming hervormde teneinde elk kind de mogelijkheid te bieden de dubbele filiatie langs vaders- en moederskant vast te stellen, bevat nochtans beperkingen aan of afzwakkingen van de vrijheid tot erkenning van vaderschap wegens socio-culturele redenen:

- ◆ verbod de tweevoudige afstamming vast te stellen van uit incest geboren kinderen;
- ◆ regelgeving inzake erkenning van het kind van een gehuwde vrouw door een andere man dan haar echtgenoot;
- ◆ toezicht op de erkenning van een kind geboren uit een buitenhuwelijkse verhouding van de vader.

Anderzijds moet de man die een kind wenst te erkennen de toestemming krijgen van ofwel de moeder - en alleen van haar zolang het kind geen 15 jaar is -, of van het kind zo het meerderjarig is of geëmancipeerd. De weigering van de moeder is nochtans vatbaar voor verhaal voor de rechtbank die toezicht uitoefent op de oprechtheid en de opportuniteit van de erkenning. Er dient onderlijnd te worden dat het Arbitragehof oordeelde dat het ongrondwettelijk was de erkenning van een kind door een man afhankelijk te maken van de voorafgaande toestemming door de moeder, als het vaderschap van betrokkene niet betwist is. Hieruit volgt rechtsonzekerheid.

De toename der geboorten via medisch begeleide bevruchting wijzigt in onze maatschappij de grondslagen van zowel moeder- als vaderschap. Hierbij dient eraan herinnerd te worden dat deze niet noodzakelijk gebonden zijn aan een fysiologische realiteit maar eveneens aan de keuze van de ouders en aan historisch gebonden maatschappelijke regels.

Zo impliceert in België de artificiële bevruchting door anonieme donor, de anonimiteit van de biologische vader. Deze toedracht is niet vergelijkbaar met de anonieme bevalling omdat in het geval van artificiële bevruchting, de spermadonor zich tot anonimiteit verbonden heeft en er noch fysisch noch psychologisch een relatie was met de moeder.

Bepaalde Comitéleden zijn van mening dat het aspect weigering van vaderschap of dit van anoniem vaderschap, weinig terzake doet bij de behandeling van het thema anonieme bevalling.

4. Met betrekking tot de adoptanten

Een onbetwistbaar voordeel van anonieme bevalling is de mogelijkheid tot vroegtijdige adoptie.

De meeste adoptanten verkiezen een kind aan te nemen dat in de anonimiteit geboren is, in de mate ze daardoor gerustgesteld zijn m.b.t. eventuele latere aanspraken van de biologische moeder. Zelfs in Frankrijk is deze beveiliging soms een illusie.

Ook al zijn een aantal adoptanten gerustgesteld door de onmogelijkheid voor het kind zijn familie van oorsprong te ontmoeten of er banden mee te ontwikkelen, dan betreuren anderen dat zij soms niet over informatie beschikken waarvan ze – terecht of ten onrechte – veronderstellen dat deze hen zou toelaten de moeilijkheden bij het opvoeden van hun kind te begrijpen.

Sommige Comitéleden oordelen dat het thema adoptie inderdaad belangrijke en moeilijke problemen doet rijzen. Het moet echter onderscheiden worden van het vraagstuk van de anonieme bevalling.

5. Met betrekking tot de zorgverstrekkers

Het achterlaten van een pasgeborene schept bij de medische ploeg in het ziekenhuis dikwijls verwarring ; onze maatschappij aanvaardt immers alleen gelukkige geboorten.

Men kan bij de zorgverstrekkers drie houdingen vaststellen:

- zich gedragen alsof er niets aan de hand is;
- druk uitoefenen om de moederlijke gevoelens te stimuleren;
- het streven naar afstand met het oog op adoptie.

Het opvangen van deze noodsituaties is een probleem van volksgezondheidsbeleid dat behoort tot de preventie inzake verwaarlozing en geweld vóór de geboorte.

In België hebben sedert 1985 de Gemeenschappen een brede actie ondernomen inzake preventie van kinderverwaarlozing. Bij deze benadering werd aan het prenatale aspect bijzondere aandacht besteed. De professionelen zijn zich o.a. bewust geworden van het risico van ontkenning van zwangerschap en van de moeilijkheid die een aantal vrouwen hebben om het moederschap waar te maken. Niettegenstaande al de inspanningen in dit verband, komen ook nu nog inadequate reacties voor, die tot waakzaamheid aanzetten.

Algemeen besluit

Situaties waarin de anonieme bevalling zich als een mogelijkheid voordoet, liggen op menselijk vlak moeilijk. Volgende tegenstrijdige aspecten zijn daarbij betrokken: de noodsituatie van de toekomstige moeders, de bescherming van gezondheid en leven van de kinderen, maar tevens de problemen die zich later inzake afstamming kunnen voordoen en die zowel voor de moeder als voor het kind pijnlijk kunnen zijn. Op grond daarvan meent het Comité een wijziging van de huidige situatie te kunnen aanbevelen. Het Comité beoogt daarbij zowel het kind te beschermen als tegemoet

te komen aan de noodsituatie van de moeders die hun moederschap, zelfs juridisch niet kunnen waarmaken.

In het Comité doen zich twee ethisch verdedigbare standpunten voor.

Sommigen oordelen dat het niet aanvaardbaar is toe te staan dat kinderen zonder afstamming geboren worden. De strikte toepassing van de anonimiteitsregel heeft volgens hen tot gevolg het kind te doen lijden, door het voor altijd van zijn wortels af te snijden. Bovendien hebben een aantal onder hen oog voor de pijn van moeders die zich in noodsituatie bevinden en die trouwens niet altijd alle gevolgen van hun beslissing hebben afgewogen. Op grond daarvan geven ze er de voorkeur aan dat er een “bevalling in discretie” zou georganiseerd worden waardoor het opzoeken van de afstamming niet definitief onmogelijk gemaakt wordt (Bijlage 3.5.2.).

Anderen zijn echter van oordeel dat bij anonieme bevalling het ethische dilemma niet bestaat in de tegenstelling tussen enerzijds, het recht van het kind op afstamming en anderzijds, het recht van de moeder in nood om haar conflictsituatie op te lossen. Volgens hen is er een dieperliggende confrontatie van twee waarden: deze van het leven van het kind enerzijds, deze van het recht van elke persoon om zijn biologische moeder te kennen anderzijds. Bij het beoordelen van dit dilemma menen zij dat de beveiliging van het leven van het kind, evenals zijn ontplooiing, de prioritair te eerbiedigen waarden zijn. Daarom oordelen zij dat anonieme bevalling volkomen rechtmatig en ethisch aan te bevelen is.

Welke ook de oplossing is die aangenomen wordt, zij zal diepgaande wettelijke veranderingen meebrengen inzake burgerlijke staat en afstamming. Bovendien verlangen de leden van het Comité dat de wetgeving op de adoptie gewijzigd wordt. (Bijlagen 7.5.)

In dit verband formuleert het Comité ondermeer volgende suggesties:

- opdat de adoptiekandidaat het kind vanaf de geboorte zou kunnen opvangen, zou de termijn van 2 maanden, vereist voor de toestemming met de adoptie, verkort en desnoods opgeheven kunnen worden;
- de verplichting om het advies van de grootouders van het kind in te winnen zou moeten afgeschaft worden, teneinde de onafhankelijkheid van de moeder te waarborgen tegen eventuele familiale druk en om discretie te verzekeren ten opzichte van haar omgeving.

Het advies werd voorbereid in de beperkte Commissie die bestond uit:

- de dames Colaes (co-verslaggeefster), Ch. Hublet, I. Kristoffersen, A. Royaux, J. Stiennon (co-voorzitster) en B. Van Buggenhout (co-voorzitster);
- de heren M. Bogaert (ontslagnemend vanaf 13.08.1997) en R. Lambotte (co-verslaggever).

Een aantal vergaderingen en besprekingen werd bijgewoond door volgende Bureauleden: de hh. L. Cassiers, Y. Englert en E. Vermeersch, evenals door Mevr. M. Roelandt en de hr. B. Rentier.

Mevr. Dalcq heeft als vaste deskundige deelgenomen aan de werkzaamheden van de Commissie. De dames C. Bonnet, N. Denies, T. Dehaene en J. Sosson werden als externe deskundigen gehoord.

Het advies werd door het Comité uitgebracht op de vergadering van 12 januari 1998.

De werkdocumenten van de Beperkte Commissie (verslagen, bibliografie, discussieteksten, enz.) worden als Bijlagen n° 96/4 bewaard in het Centrum voor documentatie van het Comité; ze kunnen ter plekke geraadpleegd en gekopieerd worden.

BIJLAGEN

A. Het verzoek om advies vanwege het ziekenhuis Ambroise Paré met de verwijzing naar het Burgerlijk Wetboek , het Strafwetboek en de wet van 30 maart 1984.

.....

....

BIJLAGE 3.5.2.

Voorbeeld van mogelijke modaliteiten bij bevalling in discretie.

Het kind van een moeder die wenst te bevallen in discretie zou vanaf zijn geboorte kunnen gedomicilieerd worden, niet in de woonplaats van zijn moeder, maar hetzij bij de kandidaat adoptiefouders zo deze gekend zijn, hetzij op de zetel van de diensten die door de Gemeenschappen erkend zijn voor adoptie en die alleen bevoegd zijn om terzake te bemiddelen.

Zodra de adoptie uitgesproken is, zou dan voor de geadopteerde een nieuwe akte van burgerlijke stand opgesteld worden met vermelding van plaats en datum van geboorte en de identiteit van de adoptiefouders met uitsluiting van deze van de biologische ouders (behalve het bijzondere geval van de adoptie van het kind van de echtgeno(o)te).

De oorspronkelijke geboorteakte zou niet mogen meegedeeld worden tenzij op verzoek van het meerderjarig geworden kind en mits de biologische moeder daarmee vooraf instemt volgens te bepalen modaliteiten. Een dergelijke regeling zou eveneens voor de betrokken moeder getroffen worden.

ADVIES 4 : lijst van de bijlagen

- A. Vraag om advies van « Hôpital Ambroise Paré » met brief verwijzend naar het Burgerlijk Wetboek, Strafwetboek en de wet van 30 maart 1984 (B.S. van 22 december 1984).
- B. Ledenlijst van de beperkte commissie 96/4

1. NOTULEN VAN DE VERGADERINGEN

- 1.1.1. Vergadering van 15.07.96
- 1.1.2. Réunion du 15.07.96
- 1.2.1. Vergadering van 12.09.96
- 1.2.2. Réunion du 12.09.96
- 1.3.1. Vergadering van 19.09.96
- 1.3.2. Réunion du 19.09.96
- 1.4.1. Vergadering van 10.10.96
- 1.4.2. Réunion du 10.10.96
- 1.5.1. Vergadering van 24.10.96
- 1.5.2. Réunion du 24.10.96
- 1.6.1. Vergadering van 25.11.96
- 1.6.2. Réunion du 25.11.96
- 1.7.1. Première présentation avis Commission Assemblée plénière le 27.01.97
- 1.7.2. Eerste neerlegging van het advies aan het Comité d.d. 27.01.97
- 1.8.1. Seconde présentation avis Commission Assemblée plénière le 17.02.97
- 1.8.2. Tweede neerlegging van het advies aan het Comité d.d. 17.02.97
- 1.9.1. Vergadering van 26.03.97
- 1.9.2. Réunion du 26.03.97
- 1.10.1. Vergadering van 18.04.97
- 1.10.2. Réunion du 18.04.97
- 1.11.1. Vergadering van 28.04.97
- 1.11.2. Réunion du 28.04.97
- 1.12.1. Vergadering van 05.05.97
- 1.12.2. Réunion du 05.05.97
- 1.13.1. Vergadering van 12.05.97
- 1.13.2. Réunion du 12.05.97
- 1.14.1. Vergadering van 26.05.97
- 1.14.2. Réunion du 26.05.97
- 1.15.1. Vergadering van 05.06.97
- 1.15.2. Réunion du 05.06.97
- 1.16.2. Vergadering van 09.06.97
- 1.16.2. Réunion du 09.06.97
- 1.17.1. Vergadering van 07.07.97
- 1.17.2. Réunion du 07.07.97
- 1.18.1. Vergadering van 21.08.97
- 1.18.2. Réunion du 21.08.97
- 1.19.1. Vergadering van 08.09.97
- 1.19.2. Réunion du 08.09.97
- 1.20.1. Vergadering van 17.09.97

- 1.20.2. Réunion du 17.09.97
- 1.21.1. Vergadering van 03.10.97
- 1.21.2. Réunion du 03.10.97
- 1.22.1. Vergadering van 08.10.97
- 1.22.2. Réunion du 08.10.97
- 1.23.1. Vergadering van 23.10.97
- 1.23.2. Réunion du 23.10.97
- 1.24.1. Troisième présentation avis de la Commission à l'Assemblée plénière le 17.11.97
- 1.24.2. Derde neerleging van het advies aan het Comité
- 1.25.1. Quatrième présentation avis de la Commission à l'Assemblée plénière le 8.12.97
- 1.25.2. Vierde neerlegging van het advies aan het Comité

2. AMENDEMENTEN

- 2. Amendementen bij het ontwerp-advies d.d. 17.02.97 / Amendements sur le projet d'avis en date du 17.02.97
Vanwege de leden / de la part des membres :
- 2.1. X. DIJON
- 2.2. E. VERMEERSCH
- 2.3. R. WINKLER, E. DELRUELLE, P. GOTHOT, B. RENTIER,
- 2.4. M. ROELANDT
- 2.5. Y. ENGLERT
- 2.6. P. GOTHOT

3. VERSLAGEN VAN DE DESKUNDIGEN

- 3.1. J. SOSSON, N. DENIES : L'accouchement sous X et le droit belge, U.C.L.
- 3.2. C. BONNET : L'accouchement sous X en France
- 3.3. T. DEHAENE : Anonieme bevallingen-adoptie : opportunité van een wetswijziging 4p.
- 3.4. I. KRISTOFFERSEN : Anonieme bevallingen-adoptie : psychologischen aspecten, 9p.
- 3.5.1. J. DALCQ : Anonymat de la mère, 04.97, 7 p. (1), 32 p. (2), 06/97, 6 p., du 19.11.97, 3p.
- 3.5.2. Accouchement dans la discrétion : exemple de modalités possibles

4. NOTA'S VAN DE LEDEN VAN DE COMMISSIE EN VAN HET COMITE

- 4.1. R. LAMBOTTE : Accord des grands parents au moment de l'adoption, 3p.
- 4.2. R. LAMBOTTE : Valeurs en cause « du côté des origines », 6p.
- 4.3. C. HENNAU-HUBLET : 3p.
- 4.4. A. ROYAUX : 3p.
- 4.5. B. VAN BUGGENHOUT : 2p.

- 4.6. J. COLAES : Nota maatschappelijke waarden / Sur les valeurs sociales, 4p.
- 4.7. I. KRISTOFFERSEN du 24.08.97
- 4.8. L. CASSIERS du 24.08.97 et du 19.10.97
- 4.9. J. STIENNON, rôle du père 07.07.97
- 4.10. X. DIJON du 18.08.97
- 4.11. M. ROELANDT du 07.07.97 et du 23.10.97
- 4.12. P. GOTHOT, R. WINKLER, E. DELRUELLE, B. RENTIER du 08.09.97, du 22.10.97 et du 24.11.97
- 4.13 Y. ENGLERT du 23.11.97
- 4.14. G. VERDONCK du 21.11.97

5. JURIDISCHE DOCUMENTATIE

- 5.1. M.T. MEULDERS-KLEIN, « Le Secret de la Maternité », in *Journal des Tribunaux*, 1976, n° 4960, pp. 417-443
- 5.2. Rapport de la Commission Nationale pour les problèmes éthiques. Sénat de Belgique session 1976-1977, 11.10.1976, pp. 30 à 61
- 5.3. Commission Européenne des Droits de l'Homme, requête 6833/74, Paula et Alexandra MARCKX c/l'Etat Belge. Rapport de la commission (78 p.) 10.12.1977
- 5.4. Diversité des modèles familiaux et droit civil aux Pays-Bas, 2 p., 1988
- 5.5. Adoption – Droit belge, Trib. Jeun. Bruxelles, pp. 691-693, 17.05.1988
- 5.6. Proposition de loi modifiant l'article 350, §3, 2°, du Code civil déposée par M. CEREXHE, Sénat de Belgique, session 1988-1989, 591-1, pp.1-3, 16.02.1989
- 5.7. Cour Européenne des Droits de l'Homme, in *JDJ*, 7, 9/89, pp. 42-43
- 5.8. Proposition de loi modifiant le Code civil en ce qui concerne l'adoption déposée par M. CEREXHE, Sénat de Belgique, session 1989-1990, 929-1, pp. 1-10
- 5.9. Adoption et Formes Alternatives d'Accueil, Droit Belge & droit comparé, sous la direction de M.T. MEULDERS-KLEIN, Story-Scientia, 1990, Chapitre VII : Les problèmes juridiques extra-patrimoniaux de l'après-adoption, I. LAMMERANT
 - 5.9.1. L'adoption : une aventure semée d'embûches, Patient Care par B. STECK, mars 1993, pp. 18 à 25
- 5.10. Le Droit des personnes physiques, E. DELEURY, D. GOUBAU, éd. Yvon BLAIS inc. Cowansville (Québec) Canada, 1994, pp. 184-273
- 5.11. Le secret des origines, I. CORPART-OUERICH, in *RD sanit.*, Odile Jacob, 30, 1994 janv.-mars, pp. 1-24
- 5.12. Conférence on the rights of children in armed conflict organised by International Dialogues Foundation, Netherlands Committee for UNICEF, Defence for Children International, 20-21.06.1994, pp. 38-41
- 5.13. Droit des Personnes et de la Famille, in *Mélanges à la mémoire de Danièle Huet-Weiller*, Presses universitaires de Strasbourg, 1994, Réflexions sur les destinées de la possession d'état d'enfant, M.T. MEULDERS-KLEIN, pp. 319-340

- 5.14. Enfant d'ici, Enfant d'ailleurs, L'adoption sans frontière : Rapport au Premier Ministre, J.F. MATTEI, in *La documentation française*, 1995, pp. 98-105
- 5.15. Le Parlement a définitivement approuvé la proposition de loi sur l'adoption, J.B. de MONTVALON, in *Le Monde*, 29.06.1996
- 5.16. L'accouchement sous X : le fait et le droit, Cl. NEIRINCK, in *La semaine juridique : doctrine*, 1996, pp. 149-154
- 5.17. Regard critique sur la réforme de l'adoption, Fr. MONEGER, in *RD sanit., Soc.*, 1997, 33, janv.-mars, pp. 1-24
- 5.18. La question de l'anonymat de la mère, I. LAMMERANT, 10.03.1997, note à la commission
- 5.19. L'application en matière d'état civil des principes posés par la Convention Européenne des Droits de l'Homme, F. GRANET, in *Commission Internationale de l'Etat civil (CIEC)-disk6*, article 8, note 7, 4 avril 1997, pp. 1-37

6. MEDISCHE, SOCIOLOGISCHE EN PSYCHOLOGISCHE DOCUMENTATIE

- 6.1. Le silence des enfants de Croatie, C. BONNET, in *Tribune internationale des droits de l'enfant*, 10, n° 1, pp. 13-15, 1993
- 6.2. Secret des naissances issues de maltraitances, viol ou inceste ?, Actes du Congrès de l'AFIREM de juillet 1993, parus en 1994
- 6.3. Impact Médecin. Les dossiers du Praticien : L'enfant et l'adolescent victimes de viol, C. BONNET, n° 232, 1994
- 6.4. Les droits des enfants dans la guerre, in *L'Ecole des Parents*, O. NAUDIT, n° 7-8, pp. 18-22, 1994
- 6.5. Le viol comme arme de guerre au Rwanda : du silence à la reconnaissance, in *Victimologie*, C. BONNET, n° 2, 6 p., 1995
- 6.6. Résolution votée le 16.03.1995 au Parlement Européen sur le viol des femmes au Rwanda, B4-0446, 0452/95
- 6.7. Curriculum vitae et nombreuses références bibliographiques de C. BONNET
- 6.8. *Cahiers de Maternologie* : L'accouchement sous X en question, n° 5, 1995
 - 6.8.1. Editorial, M.C. LEPORT, pp. 5-7
 - 6.8.2. L'accouchement sous X et la loi, L. RENARD, pp. 11-14
 - 6.8.3. L'accouchement sous X : le point sur les textes à la veille de la réforme de l'adoption, pp. 15-21
 - 6.8.4. L'accouchement sous X et le droit belge, J. SOSSON, pp. 22-24
 - 6.8.5. Protocole d'accouchement anonyme, C. ISOLA, A.F. SACHET, pp. 25-29
 - 6.8.6. Une maternité dans le secret, témoignage anonyme, pp. 33-34
 - 6.8.7. Les secrets de l'accouchement anonyme, C. GIRARD, pp. 35-40
 - 6.8.8. Un accouchement sous X, un an après, K. MAROT, pp. 41-46
 - 6.8.9. Comme si de rien n'était, C. LE CŒUR, pp. 47-51
 - 6.8.10. Illégitimité d'un accouchement sous X, S. BRABAN, C. BONTEMS, pp. 52-53
 - 6.8.11. Pouvons-nous vivre sans racines, F. DIEMER, pp. 54-55

- 6.8.12. L'accouchement secret : l'attitude de l'équipe hospitalière, C. ISOLA, pp. 56-58
- 6.8.13. Accouchement sous X : article de droit ou symptôme ?, H. GUASTALLI, pp. 59-66
- 6.8.14. Né sous X, P. VERDIER, pp. 69-79
- 6.8.15. De l'accouchement sous X à la PMA : Fantômes et Réalités, G. DELAISI DE PARSEVAL, pp. 80-83
- 6.8.16. Questions sur la légitimité de l'accouchement sous X, J.M. DELASSUS, pp. 84-90

7. BOEKEN EN TELEVISIEUITZENDINGEN

- 7.1. Geste d'amour, C. BONNET, Odile Jacob, 1990
- 7.2. Les enfants du secret, C. BONNET, Odile Jacob, 1992
- 7.3. Enfant de Personne, Odile Jacob, G. DELAISI DE PARSEVAL et P. VERDIER, 1994
- 7.4. Emission Envoyé Spécial, France 2, Accouchement anonyme, 1997
- 7.5. Les droits de l'enfant à naître, N. MASSAGER, Thèse de Doctorat ULB 1996-1997 (3 tomes), Bruylant, 1997